1997 с. Бэс ыйын 17 к. Оптуорунньук № 65 (8296)

Норуот күүһэ — көмүөл күүһэ!

ЭНСИЭЛИ

Нам улууһун хаһыата — 1935 сыл алтынньы 5 күнүгэр төрүттэммитэ

Тыл — омук баар-суох сыаннаһа уонна быстыспат бэлиэтэ. Хас биирдии норуот бэйэтин ураты майгыннаах культуратын, үгэстэрин, тылын харыстыыр суверенной бырааптаах.

Саха Республикатын Тыл туһунан Сокуонуттан

Юбилейнай ыһыах программата

ЫЫТЫЛЛАР КҮНЭ—1997 С. БЭС ЫЙЫН 21 К., НАМ СЕЛОТА

10.00—М. К. Аммосов болуоссатыгар М. К. Аммосов памятнигар венноктары, сибэккилэри ууруу.

11.00—Культура уонна сынньалаҥ паарката-тыгар юбилейнай ыһыаҕы үөрүүлээхтик аһыы.

11.00-11.45—«Эҥсиэли хочотугар» театрализованнай фольклорнай көрдөрүү. (Улуус нэһилиэктэрин делегациялара, фольклорнай ансамбллар, үҥкүү коллективтара, биирдиилээн артыыстар—быһа холоон 650 киһи кыттар).

11.45-12.30—«Аммосов туһунан»—1918 сылтан билиҥҥи олоххо диэри кэми хабар «Улахан олох этаптара» көлүөнэлэр эстафеталара. (Улуус киинин тэрилтэлэрин коллективтара кытталлар—быһа холоон 500 киһи).

12.30-12.50—Республика искусствотын маастардарын эҕэрдэ концертара.

12.50-13.20—Ыһыах ыалдьыттарын эҕэрдэлэрэ. (Президеннэр, Ил Түмэн палататын председателэ, М. К. Аммосов кыыһа, улуустар баһылыктара).

13.20-14.00—Бырааһынньыктааҕы түһүлгэ:

— республика салайааччылара—Моҕол ураһаҕа;

— улуустар, министерстволар, ведомстволар делегациялара—сабыылаах павильоннарга;

— атыттар—аһаҕас түһүлгэлэргэ.

14.00-17.00—Өбүгэлэр оонньуулара— стадиоҥҥа спортивнай күрэхтэһиилэр;

— улуус уус-уран коллективтарын концертара—Күөх театрга;

— оһуохай конкурса—нэһилиэктэр павильоннарын таһыгар;

— оҕолор ыһыахтара—палаточнай городок.

17.00-19.00—Намтан төрүттээх художниктар быыстапкалара. Үрдүк сололоох ыалдьыттар уонна улуустар делегациялара НПУ саҥа корпуһугар ыҥырыллаллар.

— Якутскайдааҕы «Нам» түмсүү концера;

— Күөх театрга мелодистар уонна эдэр артыыстар концертара.

19.00—Ипподромҥа республикатааҕы ат сүүрдүүтэ. Республика алта улуустарыттан 260-ча ат сүүрэр.

21.00—Күүлэй М. К. Аммосов аатынан болуоссакка «Туймаада» вокальнай ансамбль кыттыылаах ретро-үҥкүү.

21.00—Күөх театрга НПУ«Сардаана» муода театра кыттыылаах ыччат «Қыталык Куо» конкурса.

22.00—Культура уонна сынньалаҥ паарка-тын стадионугар, Хатыҥ Арыы кулуубугар ыччат дискотекалара.

Ыһыах комиссията.

М. К. АММОСОВ
Саҥа экономическай политиката

Киһи-аймах историята хардарыта сибээстээх икки түгэнтэн турар. Маҥнайгыта, сэрии уонна социальнай революция. Ол—кыайбыттар уонна кыайтарбыттар, полководецтар уонна революционердар чаҕылхай историялара. Оттон иккиһэ, общественнай олох укулаатын төрдүттэн уларытыы эбэтэр социальнай - экономическай реформа. Бу балачча уһун кэмнээх, сүрүннээн, эволюционнай процесс буолар.

Урукку өттүгэр М. К. Аммосовы аҥардастыы, политическай деятель, чаҕылхай революционер курдук көрөрбүт. Оттон кини реформатор, хаһаайыстыбаннай салайааччы быһыытынан ситэри сырдатыллыбат этэ. Онон биһиги бүгүн М. К. Аммосовы революционер уонна реформатор быһыытынан тэҥнэ тутан көрөргө дьулуһуохтаахпыт.

Биллэрин курдук, улуу бөлөһүөк А. Е. Кулаковскай (Өксөкүлээх Өлөксөй) саҕаттан саха омук дьылҕатын. кэнэҕэс кэскилин туһунан өй-санаа күүрээнэ түмүллүбүтэ. Ити олоххо киириитэ саха омук икки политическай лидердэрин ааттарын кытта быстыспат сибээстээх. Маҥнайгыта, социалистическай коллективнай олох укулаатын ууруурга **Максим Кирович Аммосов**, иккиһэ, хас биирдии гражданин конституционнай бырааабын уонна көҥүлүн араҥаччылааһыҥҥа турунар биһиги бүгүҥҥү Президеммит **Михаил Ефимович Николаев.** Кинилэр Саха норуотун кэнэҕэс дьылҕатын быһаарар олус ууспут, үрдүк эппиэтинэстээх историческай кэрчик түбэспиттэринэн олоҕу көрүүлэрэ, философиялара, политикалара сүрүннээн биир.

Туох ханнык иннинэ, автономияны, суверенитеты ылыыны маҥнайгы уочараттаах сорук быһыытынан туруоруммуттара уонна ону олоххо киллэрбиттэрэ. 20-с сыллардааҕы автономия статуһун толору туһаннарар кыаҕы биэрбэтэхтэрэ. Автономияҕа тирэҕирэн, республика экономическай көҥүлүн кэҥэтэр иһин Максим Кирович турунуута—кинини национализмҥа буруйдааһыны кытта быһаччы сибээстээҕэ мэлдьэҕэ суох. Холобура, кини «Саха сирэ көмүс промышленнноһын республиката» диэн ыстатыйатыгар 1926 с. суруйбута: Сорук: «Хайдах гынан ССРС эбэтэр граница таһынааҕы промышленнай эргимтэлэр концессионнай капиталларын киллэрэбитий? «Ону Саха сирэ чинчиллибэтэҕэ өрэ мэһэйдиир»,—диэбитэ. Бу даҕаны строкалартан көстөр 20 сылларга автономия хайдах курдук киэҥ өйдөбүллээҕэ. Ити таһымҥа биһиги саҥардыы кэлэ сатыыбыт. Салгыы суверенитеппит дьылҕата хайдах буолуо эмиэ биллибэт.

«Көмүс промышленноһын сайдыытыгар тирэҕирэн тыа хаһаайыстыбатын өрө көтөҕөр ньыманы булуохтаахпыт»,—диэн Максим Кирович тоһоҕолоон туран бэлиэтиирэ. Онон урут даҕаны, билигин даҕаны, саха норуотун дьылҕатын быһаарарга республика барҕа баайын олохтоох норуот туһугар көдьүүстээхтик туһанар иннитэн промышленность эйгэтигэр огорумтуолаах күүстэри мунутуурдук сайыннарар сорук турбута.

«НЭП»—диэн тыл, ордүк 20-30-с сылларга, политическай, экономическай эйгэҕэ уонна историческай литератураҕа олус киэҥник туттуллара. НЭП, ол эбэтэр новая экономическая политика»—олох укулаатын төрдүттэн уларытар билиҥҥи кэрчик кэм ураты бэлиэтинэн буолар. Билигин эмиэ дьиҥнээҕинэн НЭП политиката бара турар. Ол иһин бу тыл киэҥник туттуллуохтаах. Оннооҕор туох даҕаны куһаҕан суох.

НЭП политиката кооперациялааһыны кытта быһаччы сибээстээх. В. И. Ленин НЭП —бу олус саҥа политика буолбатах, төттөрүтүн олус эргэ политика, ханнык эмэ өттүнэн төннүү буолар диэбитэ. Ол гынан баран социализмы дьиҥнээхтик туругурдар иннитэн тэрээһин кооперативнай ньыматынан дьоһуннаахтык уонна утумнаахтык дьарыктаныахтаахпыт. Ити ордук баһынай аймахха кэбэҕэстик өйдөнөр, олус ньымса, көдьүүстээх буолуоҕа. НЭП—уһуннук барсар политика диэн тоһоҕолоон бэлиэтээбитэ.

Саха сирин усулуобуйатыгар НЭП сыһыаннаһыытын киллэриитэ М. К. Аммосов утумнаахтык үлэлээбитэ. Ону кини тохсунньу 24 күнүгэр 1926 сыллаахха партия Саха сиринээҕи обкомун 2 Пленумугар огорбут «Республика тыатын хаһаайыстыбатын сайыннарыыга партия уочараттаах соруктара» —диэн дакылаатын тезистэригэр түмүллэн этиллибиттэрэ. Тезистэргэ ол кэмнээҕи тыа хаһаайыстыбатын реформатын ыытыы сүрүн хайысхалара ыйыллыбыттара. Ити ыйылар биһиги бүгүҥҥү күннээҕи кыһалҕаларбытын кытта быһаччы сибээстээх курдуктар.

Тыа сиригэр ханнык баҕарар реформа сир реформатыттан саҕаланар. Онон мэлдьи уустуктук быһаарыллар, ордук мөккүөрдээх буолар. Ону билиҥҥи реформа хаамыыта эмиэ туоһулуур. Оттон олус уолуйар, өмүрдэр туһата суох. Барыта сокуоҥҥа олоҕуран быһаарыллыахтаах.

1920 сыллаахха сэтиннньи 20 күнүгэр «Социалистическай землеустройство Сокуонун губернияҕа туттуу туһунан» Саха сирин Губревкомун бириэмэннэй балаһыанньата ылыллыбыта. Ол балаһыанньа быһыытынан гражданнарга сири тэҥнэ түҥэтии (уравнительнай передел) принципэ олохтоммута. Балаһыанньа быһыытынан нэһилиэк сириттэн 12-тэн—60-нарыгар дылы саастаах гражданнар миэстэтигэр олохтонуллубут толору нуорманан, 4-тэн — 12-гэр дылы саастаахтар—нуорма анарынан сирдэнэллэрэ көрүллүбүтэ. Оттон 3-гэр дылы саастаах оҕолорго өлүү сир көрүллүбэтэх, 60-нарын ааспыт кырдьаҕастарга сир өлүүтүн биэрии олохтоох сугулаан мунньаҕынан быһаарыллара уураахтаммыт.

Сир реформатын түмүктэрин ырытан баран, М. К. Аммосов эппит: «Сири гражданнарга тэҥник үллэрии принципэ—тыа хаһаайыстыбатыгар революция маҥнайгы түһүмэҕэ буолар. Бу уруккулуу патриархальнай—родовой түҥэтик. Кини салгыы огорумтуолаах күүстэр сайдыыларын харгыстыыр. Онон сири туһаныы көдьүүстээх көрүҥүнэн коллективнай туһаныы буолар. Ол гынан баран сири туһаныыга биирдиилээн хаһаайыстыбалартан коллективнайга киирии сыыйа барыаҕа уонна уһун историческай кэрдиис кэми ылыаҕа. Ону учуоттаабат буолуохха сатаммат»,—диэбит.

Билигин сири гражданнарга түҥэтии эмиэ тэҥнэбил (уравнительнай) принципин тутуһан барда. Оттуур сир учаастага табаарынай бородууксуйаны оногооччуларга —улуус орто нуорматынан оттон ыал кэтэх хаһаайыстыбатын көрүнэригэр—нэһилиэк орто нуорматынан бэрилиннэ. Биллэн турар, сири маннык үллэрии тыа сиригэр бөдөҥ хаһаайыстыбалар үөскүүллэрин, огорумтуолаах күүстэр сайдалларын эмиэ харгыстыыр. Кэлэр өттүгэр сиргэ чаһынай бас билии киирэн, сир учаастагын атыылаһыы, түүлэһии, атастаһыы, бэлэхтээһин көрүҥнэрэ көҥүллэнэн балачча киэҥ сиргэ -уокка чаһынай бас билиилээх элбэх наймы үлэһиттээх бөдөҥ табаарынай хаһаайыстыбалар үөскээн барыахтара. Ити процесс эмиэ уһун историческай кэрдиис кэми ылыаҕа.

Ол даҕаны кэмнэргэ Максим Кирович, бэйэтин тезистэригэр бэлиэтээбитин курдук, НЭП сыһыаннаһыыларын толору өйөөн туран, байыаннай коммунизм содулларын, араас искусственнай мэһэйдэри суох оногоруохха, сири түүлэһинии (аренданы), наймы үлэни туһаныыны күүскэ киллэриэххэ диэбитэ. Билигин даҕаны сири түүлэһии, наймы үлэни туһаныыкиэҥник практикаҕа киирэ илик. Өссө даҕаны коммунистическай интиллии диринҥник ингит өйө-санаата харгыс мэһэй буолар.

(Бүтүүтүн 2 стр. көр)

ДЬЫЛЛАР УОННА ДЬЫЛҒАЛАР

Бандьыыт этэ дуо?..

Аймахтара Азаров Михаил Дмитриевич туһунан: «Урут кэпсиэхтээҕэр буолуох дьоммут аатын да аатта-пат этилэр, үрдүттэн «бандьыыт» үһү» дииллэрэ. Кини туһунан урук наар куһаҕан өттүнэн суруллубут буолара. Соторутааҕыта учуонай Макаров Гавриил Георгиевич «Северо-Восток России в 1921-1922 гг.» диэн Саха сиригэр гражданскай сэрии туһунан кинигэтэ таҕыста. Азаров М. Д. туһунан бу кинигэҕэ сурулларынан, 1931 сыллаахха олунньу 15 күнүгэр сууттанарыгар силиэстибэннэй органнарга биэрбит быһаарыытыгар кэпсээбитинэн уоннa 1 Хомустаах нэһилиэгин олохтоохоруттан истибиппин билиһиннэрэбин.

Кини эһэтэ Афанасий Азаров XVIII үйэҕэ Хомустаах таҥаратын дьиэтин туттарбыт. Аҕата Азаров Дмитрий Афанасьевич ыраахтааҕы былааһын саҕана кинээстээбит, нэһилиэгэр ыстаарыстаабыт, кэлин кырдьан, таҥара дьиэтин хаһаайыстыбатын дьаһайааччынан үлэлээбит. Биэс оҕолооҕо бары үөрэхтээхтэрэ, ону тэҥэ нэһилиэккэ таҥара дьиэтин иһиннэн оскуола аһыллан үлэлээбитигэр XIX үйэҕэ үөрэнэннэр аҕар-суруйар дьоннор элбэхтэрэ үһү диэн кыдьаҕастар кэпсииллэр.

Азаров Михаил Дмитриевич Дьокуускайга казеннай оскуолаҕа олорон үөрэммит. Үөрэҕин бүтэрбитин кэнэ аҕата таҥара үлэһитэ—аҕабыыт—оҥоруон баҕарбыт, ону уола буолуммакка, үөрэҕэ суох хараҥа норуот маассатын үөрэхтиир соругу бэйэтигэр туруорунан учууталлыы барбыт. 1929 сылга алтыныы 1 күнүгэр—хаайыллыар дылы 26 сыл устата Мэҥэ Хаҥаласка, Уус Алданҕа, Намҥа, Дьокуускайга учууталлаабыт, нэһилиэннээ ортотугар аптарытыаттааҕа. Үөрэппит оҕолоруттан норуодунай учууталлар, биллэр сэбиэскэй үлэһиттэр тахсыбыттар. Революция иннинэ саха маҥнайгы тыл үөрэхтээҕэ С. А. Новгородовы кытта бииргэ үлэлээн сылдьыбыт. Бэйэтэ суруйарынан ыраахтааҕы былааһын саҕана уопсастыбаннай үлэҕэ үлэлээбэтэх. Олунньуташаҕы революция саҕана Саха сиригэр куттал суох буолуутун комитетын чилиэнинэн үлэлии сылдьан Нам улууһугар комиссарынан аныммыт. Сэбиэскэй былаас кэмнэригэр Дьокуускайга, Намҥа исполком, пленум чилиэнэ буола сылдьыбыт.

Нам оскуолатын историятыттан «Эҥсиэли» хаһыакка 18.04.96 с. П. Ушницкай суруйарынан: «Азаров М. Д. Куонта Кириэс оскуолатыгар 1916 сылтан учууталлаабыт, 1917 сылтан оскуола сэбиэдиссэйинэн үлэлээбит. Кини Үөдэйтэн төрүттээх кыһыл партизан-учуутал, улуус бастакы ревкомун председателэ Гавриил Эверстовтыын тапсыбакка. Дьокуускай педучилищетыгар киирбит». 1930 сылга кулун тутар 2 күнүгэр Баишев Г. В. (Алтан Сарын) репрессияланан сууттанарыгар туохуу Пинигин көрдөөрүнэн Азаров М. Д. саха норуотун революцияны утары саналаах интеллигенциятын баһылыктарыгар киллэрбит этэ.

Макаров Г. Г. суруйарынан Азаров М. Д. о. д. а. саха үөрэхтээхтэрэ норуоту тылларыгар киллэрэн, өрө туруулуу тэрийбит биричиннэлэрэ сүнньүнэн манныктар.

Бастатан туран, саҥа былаас наһаа хабыр политиканы ыытан, кыһыл террорунан буруйа суох дьону хаайыы, кини киниэхэ сырыттаҕына, «саагыбардаһаҕыт, сэриигит сэбин кистээбиккит» диэн баайсан, өлөртөөһүн, баайдары, олохтоох тойоттору туоратыы дьон өйүнсаныатын аймаабыта буолар.

Иккиһиннэн, 1921 сыллаахха Москваттан ананан кэлбит Губбюро секретарынан үлэлээн сылдьыбыт, урукку-та Колчак былааһын үлэһитэ Лебедев Г. И., ГПУ председателэ Агеев А. В., ревтрибунал председателэ Козлов А. Г. салалталаах оччотооҕу былаастар хаҥас халыйыылларыттан норуот кэлэйбитэ, эрэммэт буолбуттара. Ити ыарахан кэмнэргэ Аммосов М. К. Москваҕа сылдьара, оттон Ойуунускай П. А., Барахов И. Н., Аржаков С. М. бааллара да, Макаров Г. Г. суруйарынан кинилэри салалтаттан туоратан, бэйэлэрэ эрэ күөнтээн сылдьыбыттара. Лебедев, Агеев, Козлов биһиги дьоммутунааҕар ордук былаастаахтара, саастарынан да улахан аҕа дьон этилэр уоннa революционнай политическай уоппуттаахтарынан саналлара.

Үсүһүнэн, ити салалта НЭП политикатын эрдэ олоххо киллэриэхтээҕин киллэрбэккэ, байыаннай коммунизмынан олоруу нэһилиэннээ санаатын сэбиэскэй былаастан тэйиппитэ. Ону таһынан нэһилиэннээ сэбиэлэниилээх өрө туруутун саҕаалааччыларынан, күөртээччилэринэн Колчак аармыйатын офицердара этилэр уоннa кэлин сэрии кэмигэр үрүҥ террордары сүнньүнэн кинилэр баһылаан ыыппыттара. Азаров М. Д. суруйарынан: «Сэбиэниилээх өрө туруунан Саха сирэ бэйэтин бэйэтэ салайыныытын ситиһии, өскөтүн ол ситиһиллибэт буоллаҕына, саха нацията репрессияны утары турар кыаҕын көрдөрөн, сэбиэскэй былаас саха нациятыгар уопсай политикатын сымнатарын ситиһии буолуохтааҕа».

Историк Макаров Г. Г. ВЯОНУ (Бүтүн Саха уобалаһын народнай управлениета) тэриллибитин сиһилии суруйбутунан 1922 сыллаахха кулун тутар 2 күнүгэр саха национальнай интеллигенциятын съеһиннэн Чурапчыга тэриллибит. Бу съездкэ Азаров М. Д. сылдьыбатах, ону Нам улууһуттан делегат Дьяконов этии киллэриитинэн кэтэҕиттэн ВЯОНУ чилиэнэ оҥорбуттар. Онон ВЯОНУ састааба маннык буолбут: Ефимов Г. С.—председатель ,Говоров А. И.—председатели солбуйааччы, Сивцев М. М., Азаров М. Д., Коробейников В. А.—чилиэннэр.

1922 сыл кулун тутар бүтэнигэр Азаровы иккиһин булгуччулаахтык эбээһинэһин толороруттан модьуйбуттарыттан Чурапчыга тиийэн, үлэтин саҕалаабыт. Уобаластааҕы управление үлэтинэн өрө туруччулар ылбыт сирдэригэр улуустааҕы, нэһилиэктэрдээҕи управлениелары олохтоохун, нэһилиэннээттэн хомуйан, этэрээттэри аһынан, көлөөн хаччыйыы этэ диэн Азаров суруйар. ВЯОНУ правительвотын программата:

1. Уобалас үрдүкү былааһа норуот барытын былааһа буолуохтаах.

2. Дьокуускай уобаласка олоҕу чөлүгэр түһэрэр иннитгэн норуот былааһа бассабыыктары утары атын күүстэри кытта холбоһон, бииргэ охсуһуохтаах.

3. Саха уобалаһыттан бассабыыктары холдьоҕон баран, Саха уобаластааҕы норуот дьаһалтата чугастааҕы кэмнэр истэригэр бары бүттүүн быыбардаахын быраабынан бассабыыктары уоннa кинилэр хос моонньохторун кытыннарбакка, уобалас бэйэтин салаллыытын конституциятын оҥорорго.

4. Саха уобалаһын нэһилиэнньэтэ бассабыыктары түргэнник уоннa дьиҥнээхтик холдьоҕор иннитгэн партията суох уобалас былааһын тула түмсүөхтээхтэр.

5. Бассабыыктар (коммунистар) Россия үрдүкү былааһын күүстэриттэн былдьаабыттарын иһин бүрүстүүпүнньүк курдук көрүллүөхтээхтэр.

6. Иннникитин ханнык эмэ политическай партия күүс өртүнэн былааһы ылбатын, киһи личноһа, бас билиитэ күөмчүлэммэтин ситиһэргэ. дьоҥҥо бары гражданскай көҥүлү олохтуурга. Оччотооҕуга боростуой норуот норуот былааһа диэн этиини ордук ылынара уоннa бары бүттүүн быыбардаан, мунньах оҥорорго сөбүлэһэрэ. Ону таһынан ханнык эмэ партия күүс өртүнэн былааһы ылыыта, киһи бырааба күөмчүлэнэрэ, бэйэ бас билиитэ былдьанара туох да сиэригэр баппат дьыаланан ааҕыллара.

Бу программаны уопсайынан сыаналыырыгар Макаров Г. Г. суруйар: «Бу программаны ким да диэки буолбакка, научнайдык быһаарар буоллахха уоннa саха норуотун айылгытын өртүттэн көрдөххө, ону кытта киһи аймах сиэрин быһыытынан быһаардахха, туох да куһаҕана суох, ол иһин оччотооҕу суостаах кэмнэргэ өрө тураччылары санааларын таппыт буоланнар кинилэр ахсааннара элбиирин хаччыйбыта».

Саха сиригэр иккис правительство үөскээбититтэн партийнай тэрилтэ саамай сөптөөх быһаарыылаах дьаһалы ылынан, 1922 сыл кулун тутар 10 күнүгэр Лебедевы, Агеевы, Козлову үлэлэриттэн устан, сорохторун хаайталаан, урукку дьаһалта хаҥас халыйыылара куһаҕаннарын норуокка дакаастаан, өрө тураччылары хас да амнистиялары биэрэннэр, НЭП политикатын утумнаахтык олоххо киллэрэн, Аммосов М. К. Саха автономиятын сыралаахтык туруорсан, олохтоон өрө тураччылартан норуот тэйэн, өрө тураччылар кыаттарбыттара.

Гражданскай сэрии кэнниттэн өрө тураччылар амнистиялаҥан, сэбиэскэй былаас туһатыгар үлэлээн барбыттара.

Ол гынан баран, Аммосов М. К., Ойуунускай П. А., о. д. а. партия Кинн Комитета 1928-1929 сыллардаахха Саха сиригэр үлэлиллэрин тохтотон, Москваҕа ыыталаабыта. Кинилэр барбыттарын кэннэ саҥа салалта өрө туруулуу тэрийэ сылдьыбыт, атын да саха үөрэхтээхтэрин ол-бу сылтаҕынан хаайталаан, сууттаталаабыттара. Азаров Михаил Дмитриевич 1929 сыллаахха тутуллан хаайыллыбыта, онно өлбүтэ. Азаров М. Д. бииргэ төрөөбүт быраата Дьокуускайга олорор персональнай пенсионер Азаров Василий Дмитриевич кэпсиринэн: «Аммосов М. К. биһиэхэ кэллэҕинэ тахсан, күөх окко сыстан эрэ уһуннук убайбын кытта кэпсэтэрэ» диир.

Иван ГЕРАСИМОВ.
1 Хомустаах.

ИҺИРЭХ ТЫЛЛАР

1 Хомустаах олохтоохуун эһэбитин, ытык-мааны киһибитин **СЕРГЕЕВ Петр Григорьевичы** айхаллыыбыт 60 сааскынан.

Ыарыыга ыллардаҕа, дьол-соргу аргыстаах, чэгиэнчэбдик сылдьан бар-дьоҥнор куус-көмө буолан өссө да үтүмэн үгүс сылларга биһигини үөрдэ-көтүтэ сылдьаргар баҕарабыт!

Эҕэрдэни кытта: Кэргэниҥ, уолуҥ, кыргыттарыҥ, күтүөттэриҥ, сиэннэриҥ.

М. К. АММОСОВ
Саҥа экономическай политиката

(Иннин 1 стр. көр)

«Салҕабыл» кредитнэй общество үлэтэ партия обкомун уоннa правительство бастайааннай болҕомтотун киинигэр турбута. Кини көмөтүнэн сири мелиорациялааһын дьаһаллара: ойууру солоохун, баанынаны кэҥэтии, күөлү түһэрии, дулҕаны ыраастааһын, сири ньүөлсүтүү үлэлэрэ ыытыллаллара. Олорор дьиэттэн хотону араарыы социальнай программата олоххо киирбитэ.

«Салҕабыл» кредитнэй общество тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйатын астааһыҥҥа уоннa батарыыга оруола улаатан барбыта. Салгыы тыа хаһаайыстыбатын массыыналарынан, араас инвентардарынан хааччыйар аналлаах «Госсельскад» диэн холбоһугу холбообута. Онон биир кэлим тыа хаһаайыстыбатын хааччыйар кредитнэй, сбытовой, снабженческай кооперация системата үөскээбитэ.

Пленумҥа Максим Кирович «Салҕабыл» кредитнэй общество үлэтин үрдүктүк сыаналаабыта, кини капиталын 1926-1927 сс. өссө салгыы хаҥатарга эппитэ. Онон тыа хаһаайыстыбатын кредиттээһини былааннаахтык тэрийиини сүрүн сорук быһыытынан көрбүтэ уоннa Советскай былаас тыа сиригэр ыытар араас дьаһалларын төрүтүнэн буолар диэн ыйбыта.

Ити сиэринэн, 1992 сыллаахха кулун тутар 23 күнүнэҕи 108 №-дээх Президент ыйааҕынан тыа хаһаайыстыбатыгар туһаныллар сиргэ чаһынай бас билии киириитэ көрүллүбүтэ уоннa «Сир» диэн ааттаах баан тэриллибитэ. Кини учредителлэринэн тыа хаһаайыстыбатын министерствота, «Холбос» потребкооперация буолбуттара. Хомойуох иһин, сиргэ чаһынай бас билии киирбэккэ, «Сир» баан коммерческай баанҥа кубулуйда. Дьиҥэ олус туһалаах баан буолуох этэ. Ити сатаммаҕын кэнниттэн, сир нолуогуттан киирэр үп суотугар «Землеустройство уоннa сир быйаҥын үрдэтэр аналлаах фонда» тэриллибитэ. Бу фонда даҕаны аналынан туһаныллыбата. Ону таһынан сир нолуогун 62%-на хардарыта ахсаан быһыытынан уоннa векселинэн киирэр. Онон кэлэр да өттүгэр аналынан үбү үлэлэтэр кыаҕа суох буолла.

Бүгүн биһиэхэ нэһилиэк таһымыгар үлэлиир, миэстэтигэр хардарыта көмөлөөх цэпчэки бырыһыанынан дьоҕус производствоны үбүлүүр кооперативнай система суох. Ону тэрийбэтэхпитинэ олус содуллаах буолуо. Нэһилиэккэ итинник кредитнэй түмсүү маҥнайгы капитала үөскүөн сөп: сир нолуогуттан, сири түүлээһиттэн, уу уоннa тыа баайын туһаныыттан; оттукка, сүөһүү иитиигэ эбэтэр бородуктаҕа биэрэр компенсацияттан атыы-эргиэн тэрилтэлэрин дохуоттарыттан, биирдиилээн ыаллар киллэрэр паайдарыттан уо. д. а.

М. К. Аммосов тыа хаһаайыстыбатын кооперациялааһыҥҥа, коллективизацияны ыытыыга тоҕоостоох кэм үөскээбитин бэлиэтээбитэ. Билигин ордук чорботон производственнай уоннa кредитнэй кооперация көрүгүнэрин сайыннарыыга сорук турарын ыйбыта. Кооперацияҕа тыа нэһилиэнньэтин ордук кыаммат өттө киирэригэр усулуобуйа оҥоһуллара наадатын эппитэ. Кинилэр паевой взносторын государство төлүөн сөп диэбитэ.

Кэлэр өттүгэр практическай соруктары туруорбута:

Маҥнайгытынан, тыа хаһаайыстыбатын массыыналарын атыылаһыыга накладной ороскуоттары государство уйунуохтаах. Миэстэтигэр уларсар (прокатнай) пуннары, өрөмөннүүр-таҥар мастарыскыайдары аһан үлэлэтиини наадалааҕынан аахпыта. Өрөмөн үлэтэ партия обкомунан бигэргэтиллибит былаанынан барыахтаах диэбитэ. Ити курдук тыа хаһаайыстыбатын машинизациялаһыны (механизациялаһыны) чорботон туруорбута.

Иккиһиннэн, идэтийбит тыа хаһаайыстыбатын кооперациятын көрүгүнэрин сайыннарыыга хайысха биэрбитэ: арыыны астыыр, булду тэрийэр уо. д. а. тыа хаһаайыстыбатын кэлимник хааччыйар кооперативтары.

Үсүһүнэн, боростуой тиинтээх сири таҥастааһыҥҥа, оттоохуҥҥа, бурдук ыһыытыгар уоннa хомуйуутугар тыа хаһаайыстыбатын табаарыстыбаларын тэрийиэхтээ, артыаллары, колхозтары бөҕөргөтүөхтээ.

Төрдүһүнэн, племенной сүөһүү иитиигэ, үүннэйиини үүннэриигэ аналлаах көрдөрүүлээх государственнай предприятиелары — совхозтары тэрийэри саҕалыыр наадатын ыйбыта.

Ол гынан баран тыа хаһаайыстыбатын кооперациялаһыҥҥа, холбоһуктааһыҥҥа хаҥыык даҕаны күһэйии, искусственнай түргэтэтии тахсыа суохтаах. «Сорохтоо экономическай быһыы- майгы ыараханын учуоттаабаттар. Таб. Молочков курдуктар, дэхси уоннa киэҥ суолуиан, дохсун айанынан Тойон арыыттан киирэр курдук толкуйдууллар. Ити дьиҥнээх олоҕу билбэт эрэ дьоннор баҕа санаалара буолар»,— диэбитэ.

Ити курдук, тыаҕа олорор, сүрүннээн сүөһү иитиитинэн дьарыктанар, кыаммат-түгэммэт хараҥа саха норуотун дьылҕатыгар ураты суолталаммыт НЭП усулуобуйатыгар Максим Кирович Аммосов олус ырааҕы көрөр, диринник толкуйдаммыт политиката үтүө сабыдыалламмыта. Ол көстүүтүнэн Саха сиригэр кэлим коллективизацияны ыытыы олохтоох усулуобуйаны, төрүт норуот олоҕун укулаатын уратыларын учуоттаан, улахан кылаассабай охсуһуута суох, дьон-сэргэ хоргуйуутугар-сутааһыныгар тириэрдибэккэ барбыта буолар. Коллективизация партийнай, комсомольскай актив нэһилиэннээ ортотугар күүстээх агитационнай- маассабай үлэтинэн, быһаччы тэрээһиннэгэ кыттыытынан барбыта. Онон балачча тэрээһиннээхтик барбытын бэлиэтиир наада. Хомойуох иһин, тыа сиригэр билиҥҥи саҥа экономическай политика (НЭП) үөһээттэн тэрээһинэ суох бэйэтин көҥүлүнэн барар, онон экономическай хоромньута, моральнай сүтүгэ улахан.

И. ПАХОМОВ,
Сир реформатыгар уоннa сир ресурсаларыгар Саха Республикатын Государственнай комитетын председателэ, экономическай наука кандидата

НОРУОТ БААЙА — ОЛОХПУТ УЙГУТА

Сүөһү—сүрүн баай

Куһаҕан үчүгэйэ суох буолбат дииллэригэр дылы Салбаҥҥа совхозпут ыһыллан сүөһүтэ суохтар сүөһүлэннилэр, сүөһүлээхтэр хаһаайыстыбаларын эбии кэҥэтиннилэр. Бас билээччилэр бэйэлэрин илиилэриннэн оҥоһуллар үүттэрин, арыыларын, эттэрин харчытыгар таһаардахха сөҕүмэр буолара саарбаҕа суох. Онон бу аһатар-таҥыннарар, араах атыылаһар баай харах харатын курдук харыстаныахтаах.

Ыаллар үгүстэрэ оннук да сыһыаннаһаллар. Кылгас сайыҥҥа сылайары- элэйэри аахсыбакка оттоон- мастаан сүөһүлэрин сылаастык- туттук сыл таһааралар. Ол эрэн быйыл эмискэ сүөһүлэммиттэр совхозтан үллэһиккэ тиксибит 3-с да суорка эппиэттэспэт окко турбут сүөһүлэр олус ырыганнаан кыстыгы туораатылар. Ити үүттэригэр-астарыгар да, төрүөхтэригэр да сабыдыаллааҕа биллэр. Онон бу сүөһүлэр ыарыыга хаптарбатынар диэн манна баар түөрт ветеринарнай специалистар олус кыһанан-мүһэнэн үлэлиллэр, ол иһигэр Дария Баишева курдук эдэр специалист.

Сүөһүү ыарыыттан харыстыырга кылаабынайа сэрэтэр (профилактическай) үлэ ыытыллара наада. Ветспециалистар нэһилиэги түөрт кэрчиккэ үллэстэн сүбэлэһэн, хардарыта көмөлөсүһэн үлэлээн Салбаҥ курдук ыраах уһук сиргэ сүөһү ыарыыта тура илигэ бу улахан ситиһии диэхпин баҕарабын. Билигин сайын кэлэн кир-хох, сыыс-бөх бөҕө таҕыста. Ыт иигэ-сааҕа киһи сиргэ үктэммэт гына килэйэ сытар. Онон билигин чэбдигирдэр, сэрэтэр үлэ ыытыллыбатаҕына ыарыы үөскүүр кыахтаах. Ыарыы тыаҥырахтаах уоннa туйахтаах кыылларыттан эмиэ тарбанааччы.

Ону билэллэр да сорох ыаллар сүөһүлэрин укуолталларыттан куота сатыыллара хомолтолоох. Биир ойбоитон уулуур, биир сиргэ мэччийэр сүөһүлэр биир эмэ ыарыылаахтан сыстан кэҥээн оҕоҕо, киһиэхэ тиийэ сыһыннаҕына көҥүлэ. Онон биир кыһамньыта, эппиэтинэһэ суох киһи бүтүн нэһилиэккэ аарыма алдьархайы таһаарыан сөбүн өйдүөҕүн. Ветеринардар хаһан баҕарар көмөлөһөргө, эмтииргэ бэлэмнэр. Ол эрээри ыарыыны эмтиэхтээҕэр сэрэппит ордук.

Ходуһаны сэрэнэн, кэтэһэн өртөөһүн, ыраастаахын барбатаҕа быданнаата. Онно туох-туох ыарыылаах кыыллар, көтөрдөр кэлбиттэрэ-барбыттара, сыппыттара-күөлэйибиттэрэ биллибэт, маһыгар-отугар хас мөдьууннаах, баастаах аалыммыта буолуой. Төһө да таҥара көмөтүгэр эрэммит иһин сэрэтэр эмиэ наада. Маны таһынан кыстык хотоннорун куурдар -сарахытар, наада буоллаҕына муостатын да көтүрэн ыраастыыр, дезинфекциялыыр эмиэ бэрт буолуо этэ. Оннооҕор кураанах мас күлүн да кутар туһалаах. Итилэр дьиҥэр соччо улахана да суох буоллар баар эрэ баайбытын харыстыыр үлэлэр эбээт. Өссө биир суолга тохтуум. Нэһилиэккэ соччо туһата суох, тугу да бултаан-астаан эппэт ыт наһаа элбээтэ. Онтон туох да улахан моргуора суох ,сүбэнэн сорохторуттан босхолонор буоллар.

А. ПРОКОПЬЕВА,
Салбаҥ.

Сааспынан пенсияҕа тахсан да баран, оскуолаҕа үлэбин тохтоппотоҕум. Кэлин салгыы үөрэх салалтатын методическай кинин иһинэн тэриллибит норуот үөрэҕириитин музейыгар күн бүгүҥэ дылы үлэлии сылдьабын. Онон институту бүтэриэхпиттэн ыла үөрэҕирии салаатыгар тохтоло суох үлэлээбитим быйыл 46 сылын туолла.

Бастаан музей тэриллибитин туһунан кэпсиэхпин баҕарабын. 1981 сыллаахха энтузиаст-учууталлар Шапошникова Валентина Михайловна (РФ норуотун үөрэҕириитин туйгуна) уонна Оконешников Петр Петрович (СР оскуолаларын үтүөлээх учуутала) көҕүлээһиннэринэн, оройуоннааҕы үөрэх салаатын сэбиэдиссэйэ Гаврильев Иван Семенович өйөөн үбүлээн музей тэриллэ буолбута. Олунньуга народнай депутаттар оройуоннааҕы Сэбиэттэрин ситэриилээх комитетын быһаарыыта тахсыбыта.

Коммунист-учуутал, педагогическай үлэ ветерана Шапошникова В. М. председателлээх музей сэбиэтэ талыллыбыта. Матырыйаал хомуйуутугар сыралаах, сыдалҕаннаах үлэ саҕаламмыта, былаан оҥоһуллубута, экспонаттары хомуйан барбыттара. Бу үлэҕэ көмөлөспүттэрэ Марков Петр Афанасьевич, Овчинникова Александра Спиридоновна, СР оскуолаларын үтүөлээх учууталлара, Ушницкай Петр Афанасьевич, РФ уонна СССР үөрэҕириитин туйгуна. 1982 сыл учууталлар тохсунньутааҕы сүбэ мунньахтарыгар үөрүүлээх быыыга-майыга музей аһыллыбыта.

Музей улууска үөрэҕирии хаһан саҕаланыаҕыттан бу күҥүгэ дылы хайдах сайдан кэлбитин кэпсиир. Музейы төрүттээбиттэр, чуолаан Валентина Михайловна, Петр Петрович сүдү улахан суолталаах үлэни оҥорбуттарын бэлиэтиир наада. Туох да суох кураанах хоһугар аҕыйах ый иһинэн матырыйаал бөҕөнү хомуйан, музей оҥорон таһаарыы манан аҕай үлэ буолбатах. Баһаам элбэх документтаах, ахтыылар хаартыскалар, кинигэлэр, тэтэрээттэр, урукку учууталлар туттубут маллара, көрдөрөр матырыйаалдар, личнэй дьыалалар, оҕолор оҥоһуктара, төрөппүттэр бэлэхтэрэ уо. д. а. матырыйаалдар сөптөөх салааларга арахсан барыы миэстэлэринэн туспаҕайдык оҥоһуллан ууруллубуттара, стендэлэр, альбомнар —бу барыта киһини сөхтөрөр үлэ. Этэргэ дылы үлэ диэн баран муннукка ытаабыт, утуйар ууларын умнубут дьон үлэлэрин түмүгэ.

Ити курдук барыта раздел ларынан сааһыланан оннун булбут, төрүттэммит музейта кэлэн салгыы үлэлиибин.

Музей сүрүн салаалара маннык:

1. Улууска норуот үөрэҕириитэ саҕаланыыта. Манна киирэллэр аан бастаан оскуола ханна-хаһан аһыллыбыта. Оскуолалар сайдыыларын схемата. Бастакы учууталлар, үөрэнээччилэр, ликбез, маҥнайгы ударник учууталлар.

2 Буойун учууталлар. Кинилэр Кыайыыны тыылга үһансыбыттара. Намтан сэриигэ барбыт учууталлар испиһэктэрэ. Аҕа дойду сэриитин кыттыылааҕа учууталлар уонна сэрии саҕана үлэлээбит учууталларга аналлаах стендэлэр, альбомнар, ахтыылар...

3. Биһиги умнуллубат ветеран учууталларбыт.

4. Чулууттан чулуу учууталлар.

Бу салааҕа эҥкилэ суох үлэлэрин иһин араас бочуоттаах ааттары (РФ норуотун үөрэҕириитин туйгуна, СССР үөрэҕириитин туйгуна, старшай учуутал, методист учуутал, СР оскуолаларын үтүөлээх учуутала, РФ оскуолаларын үтүөлээх учуутала) ылбыт учууталлар кэпсэнэллэр. Наҕараадалары ылбыт учууталларбытын киэн туттан көрдөрөбүт.

5. Улууспутугар анал үөрэх икки заведениелара бааллар: 2 №-дээх профтехучилище уонна педучилище Кинилэр тустарынан кэпсиибит.

6. Улуус оскуолаларын выпускниктара. Ученай выпускниктар, художник выпускниктар, суруйааччы учууталлар, оскуоланы медалынан бүтэрбиттэр.

Улуус оскуолаларын, училищелар, оҕо тэрилтэлэрин историяларын кэпсиир матырыйааллар бааллар.

Музей сэбиэтин чилиэннэрэ музей үлэтигэр көмөлөрөө дьоһуннаах улахан. Ол курдук Мария Иннокентьевна профтехучилищеҕа аналлаах сыаналаах бастакы источник документтара туттарбыта. Музей иһинэн ыытыллар мероприятиеларгa, учууталлар сынньалаҥнарын тэрийиигэ, көрсүһүүлэри ыытыыга биһиигини кытта тэҥнэ сүүрэр-көтөр, күүс-көмө дьоннорбут: Петрова Софья Алексеевна (билигин биһигини кытта суох, ол да буоллар хаһан да умнубат доҕорбут, коллегабыт), Романова Марина Прокопьевна, Ушницкай Петр Афанасьевич, Нам орто оскуолатын учууталлара.

Биһигиттэн тутуллубат биричиинэнэн—ким ыалдьан, ким суох буолан, сэбиэт саастааба уларыйар. Билигин музей сэбиэтигэр киирэллэр: Романова Марина Прокопьевна, Ушницкай Петр Афанасьевич (Нам орто оскуолатын учууталлара), Сивцева Варвара Ефремовна (Хамаҕатта), Харитонова Раиса Ефимовна (оҕо садыттан), Гулясева Анна Егоровна (начальнай оскуола).

Музей ис хоһоонун байытар үлэ күннэтэ барар. Ол курдук араас докумуоннары, ахтыылары, кинигэлэри, малы-салы, хаартыскалары уо. д. а. матырыйааллары булан, хомуйан, суруйан сөптөөх миэстэлэринэн ууруллар.

Музейы байытар эрэ үлэнэн мунурдаммакка, манна ветеран учууталлар мунньустан көрсүһэр, ирэ-хоро кэпсэтэр, уруккуну-хойуккуну ахтыһар, санаа атастаһар миэстэлэрэ буоллун диэн араас көрсүһүүлэри ыытабыт.

Холобура, Кыайыы 45 сылын бэлиэтээһингэ методическай кинин үлэһиттэрэ, музей сэбиэтин чилиэннэрэ сэрии, тыыл ветераннарыгар анаан улахан биэчэр тэрийбиппит. Онно үөрэх министрэ Слепцов Будимир Дмитриевич, улуустааҕы үөрэҕирии управлениетын начальника Дьячковская Надежда Гаврильевна, үөрэх профсоюһун председателэ Шарапов Александр Гаврильевич кыттыыны ылбыттара, тыл эпиттэрэ, ветераннары эҕэрдэлээбиттэрэ. Ас тардыллыбыт остуол тула олорон сэрии, тыыл ветераннара ис сүрэхтэн долгуйан кэпсэппиттэрэ, уруккуну ахтыспыттара, ырыа ыллаабыттара. Дуоһуйа кэпсэтэн, хаартыскаҕа түһэн, бэлэх уонна ас набора ылан, үөрэн-көтөн дьиэлэригэр тарҕаспыттара.

Итиннник үөрүүлээх быраанньыык биэчэрин Улуу Кыайыы 50 сылын юбилейыгар ыыттыбыт.

1995 сылга Партизан орто оскуолатын ветеран учууталa, республикаҕа биллэр краеведческай музейы (Партизанка) төрүттээбит, Аҕа дойду сэриитин кыттыылааҕа Стручков Семен Никоновичка баран, дьиэ кэргэнин ортотугар кини кэпсээнин. сэрии сыллардааҕы ахтыытын видеокассетаҕа устубуппут. Кини дириҥ ис хоһоонноох кэпсээнин телевизорынан дьон долгуйа истибитэ.

Тыыл ветерана Захарова Анна Ивановна сэрии буола турдаҕына үөрэҕин (училищены) бүтэрэн, ыарахан кэмнэ үлэтин саҕалаабыта. Ити сыллардааҕы ахтыытын эмиэ дьиэтигэр баран устубуппут. Кини кэпсээниттэн маннык түгэни бары истэргитигэр суруйабын. Анна Ивановна кэпсиир:

— 1943 сыллаахха Таастаах начальнай оскуолатыгар үлэлиирим. Сүрдээх ыарахан сыл этэ. Ас-тангас суоҕун кэриэтэ. Оҕолорбут эрэйдээхтэр биирдэ тото аһаабакка, куруук аччык ангардаах сылдьыбыттара. Биһи, учууталлар, үксүн хааһы оҥосторбут. Дэлэҕэ да биир учууталбыт Кайданова Анастасия Николаевна Таастаахтан 5 көстөөх «Кыһыл ыллык» диэн колхозка баран, таҥаһын бурдукка атастаһан, күүнэн төннөн кэлэрэ. Ол бурдугун кэччэйэн, хааһылаан сииллярэ...

Биирдэ оҕолор оскуолаттан баран иһэн, иччитэх балаҕан турбатыттан буруо тахсарын көрөн, биһиэхэ кэлэн тыллаабыттара, дезертир буоллаҕа диэн, бары онно бардыбыт. Дьиэҕэ киирбиппит—бэйэбит үөрэтэр оҕобут (Винокуров Вася) дьабара буһаран сии олорор эбит. «Хайа бу сэбиэскэй үөрэнээччи буолан баран дьабараны сии олороҕун» диэн сэмэлээтибит. Миискэтин бэйэтигэр туттаран, оскуолаҕа бардыбыт. Уолбут, сэмэлэнэ баран иһэр киһибит, миискэтиттэн дьабаратын этин ылан сии истэ. Дьэ оннук этэ аччыктааһын алдьархайа.

Кэпсэтиһии үчүгэйдик таҕыстын диэн көрсүһүүлэри бөлөҕүнэн ыытабыт. Ол курдук бастакы бөлөхтө, Үөдэй, 1 Хомустаах, Партизан оскуолаларын ветераннара кэлбиттэрэ, иккис көрсүһүүнү Хамаҕатта оскуолатын ветераннарын кытта ыыппыппыт. Ити курдук оскуолалары үксүн хабан 60 саастарын ааспыт ветеран учууталлар көрсүһүүлэрин 1996 сылга түмүктээбиппит. Ыалдьыттарбыт аан бастаан музейы көрөллөр. Онтон остуол тула олорон, чэйдии-чэйдии уруккуну ахтыһыы, кэпсэтии буолар, хаартыскаҕа түһэбит, видеоҕа устабыт. Түмүгэр эҥэрдэ этэн, сэмэй өйдөбүнньүк бэлэх туттарабыт. Көрсүһүүнэн астынан, музейга ахтыыларын, сүбэ-ама, бэлэх хаалларан бараллар.

Кэлин көрсүһүү форматын уларытан, предметинэн, көлүөнэлэр көрсүһүүлэрин курдук ыытабыт. Кыра бириистээн көр-күлүү түгэнин киллэрэбит. Быйыл математик, физик учууталлар көрсүһүүлэрин ыыттыбыт. Улууска үөрэҕирии 125 сылын көрсө кырдьаҕас учууталлартан биирдэстэригэр, улуус Бочуоттаах гражданиныгар Дарья Петровна Колпашниковаҕа үөрэҕирии музейын төрүттээбит Шапошникова Валентина Михайловналыын баран ыалдьыттаабыппыт. кэпсээнин, ахтыытын кассетаҕа ыҥыттыбут.

Мантан саас экскурсия, көрсүһүү ыытар былааннаахпыт.

Маннык көрсүһүүлэр дьону бииргэ түмэр, санааларын көтөҕөр, кылгас кэмнэ кыһалҕаны умнан, үөрэллэригэр- көтөллөрүгэр көмөлөһөллөрө чахчы.

Музейга оҕолор, төрөппүттэр, коллективтар сылдьаллар, семинардар, курстар, конференциялар уо. д. а. мунньах кыттыылаахтара бэлэх биэрэн, санааларын суруйан бараллар. Музей тэриллэн үлэлии турара наадалааҕын туоһулуур сылдьыбыт дьон сыанабыла, суруйан хаалларбыт санаалара.

Холобура, «Киэһээнги үөрэхтээһин учууталларын семинарыгар сылдьан, бу музейы кытта билсэн, сүрдээҕин астынныбыт, ымсыырдыбыт. Хомуллубут матырыйааллар: альбомнар, стендэлэр, араас хомуурунньуктар, илии оҥоһуктара уо. д. а. киһини кэрэхсэтэллэр. Матырыйаала өссө да хомулла турдун, дьиэтэ-уота кэҥээтин, дьон-сэргэ сылдьар биир культурнай киинигэр кубулуйдун.

1991 с. Үөһээ-Бүлүү, Уус-Алдан, Мэҥэ-Хаҥалас учууталлара.

«Кэбээйи орто оскуолатыттан кэлэ сырыттым. Музей үлэһитэ элбэх үлэни ыыппыт. Дьоҕус да соҕус дьиэҕэ улахан үлэни ыытыахха сөп эбит. Оҥоһуктар барылара уурбут-туппут курдук кэрэхсэтэллэр. Ордук ис хоһооно, суолтата улахан бу үлэ. Хаһан эрэ бэрт өрдөөҕүтэ Партизан оскуолатыгар үөрэнэ сылдьыбытым. Онно миигин үөрэппит учууталбын көрөн үөрдүм.

1995 с. Петр Ник. Репин».

Музей үлэтэ кэҥээн иһэр. Улууска 8 оскуола бэйэтэ музейдаах:

1. Үөдэй орто оскуолатын музейа нэһилиэк, оскуола историятын көрдөрөр, кэпсиир. Саха балаҕаннаах, төрүт культураҕа улахан салаалаах. Музей салайааччыта Яковлев Алексей Дмитриевич, РФ норуотун үөрэҕириитин туйгуна, «Саха-Азия» фонд лауреата.

2. 1 Хомустаах оскуолатын музейа. Салайааччыта Герасимов Иван Михайлович. Бу эмиэ балайда улахан, баай ис хоһоонноох, нэһилиэгин, оскуолатын историятын толору сырдатар.

3. Партизан орто оскуолатын музейа. Краеведческай Салайааччыта Стручков Егор Никонович. Бу толору экспонаттаах, баай матырыйааллаах музей. Сылын ахсын музейдары көрүүгэ бастакыга тахсар.

4. Нам орто оскуолатын музейа. Салайааччыта Ушницкай Петр Афанасьевич. Бу улуус саамай кырдьаҕас оскуолатын историятын толору көрдөрөр баай матырыйааллаах.

5. Хатыҥ Арыы оскуолатын музейын опыттаах үлэһит Петрова Елизавета Дмитриевна салайар. Оскуола, нэһилиэк историятын таһынан сэбиэскэй, партийнай деятель Илья Егорович Винокуровка, учуутал-композитор Захар Порфирьевич Винокуровка аналлаах разделлардаах.

6. Бөтүҥ орто оскуолатын музейа киэн туттар биир дойдулаахпыт, талааннаах поэт Сивцев Ефрем Степанович—Таллан Бүрэҕэ аналлаах. Салайааччыта Уваровская Мария Даниловна.

7. 2 Хомустаах орто оскуолатыгар нэһилиэк, оскуола историятын кэпсиир музей үлэлиир. Салайааччыта Феоктистова Дарья Семеновна.

8. Салбаҥ оскуолатын музейа. Бу эмиэ нэһилиэк, оскуола историятын көрдөрөр. Салайааччыта Жиркова Наталья Николаевна.

Музейдарга барыларыгар төрүт культураҕа салаа баар.

Бу музейдары тэрийбит уонна билигин үлэлии сылдьар дьон сөҕүмэр үлэни ыыппыттарын бэлиэтиибин. Музей суолтата улахан, үлэтэ сүрдээх киэҥ. Оскуолаларын, нэһилиэктэрин историята, бар дьоннорун үтүөлэрэ сүппэтин туһугар үлэлиихамсыы сылдьар музейдарбыт үлэһиттэригэр сиргэ тийиэ махтаныахха эрэ сөп. Музейы нэһилиэннэҥ кэрэхсиир, суолтатын билиннэр.

О. Н. КОЛЕСОВА,
улуустааҕы норуот үөрэҕириитин музейын салайааччыта, РФ норуотун үөрэҕириитин туйгуна.

ЧУГДААРАР ЧУОРААННАР

СААМАЙ ҮЧҮГЭЙ ОСКУОЛА

Балаҕан ыйын 1 күнүгэр мин аан бастаан оскуолам аанын аспытым. Маҥнайгы учууталым Клара Егоровна биһигини үөрэ-көтө көрсүбүтэ. Кини үлэтин сөбүлүүр буолан биһиэхэ элбэх, дириҥ билиини биэрбитэ. Клара Егоровна хаһан да кими да мөхпөт, сымнаҕас, эйэҕэс майгылаах. Ол иһин кинини биһиги бары наһаа убаастыыбыт, таптыыбыт. Кини биһиэхэ иккис ийэ курдук буолар.

Кылааспыт «Аҕам алааһа» диэн аттаах этэ. Киэҥ, сырдык, ыраас, араас элбэх ойуулаах, сибэккилэрдээх, дьиэбит курдук саныыр этибит. Мин санаабар бастакы сүһүөх оскуола—саамай үчүгэй оскуола. Бу оскуолаҕа спорт саалалаах, минньигэс астаах остолобуойдаах. Араас интэриэһинэй куруһуоктаах, секциялардаах. Обутова Е. М. салайааччылаах үҥкүү куруһуога үлэлиирэ. Онно биһиги кылаастан элбэх кыыс сылдьыбыта.

Оскуолабытын өссө тупсара, сайыннара турдуннар, элбэх оҕолору үөрэттиннэр.

Биһиги куруук саныыбыт, ахтабыт Эйигин—Оскуолам.

Юля ЗАХАРОВА,
Нам орто оск. 7 «в» кыл.

ФЛОРАН УОННА ВИЖЕНТ — БЭҺИЭЛЭЙ ДЬОН

Мин бу сайын Франциияҕа баран кэлбитим. Онно Саха-французскай оскуолаттан 7 оҕо буолан сылдьыыбыппыт. Республика үрдүнэн 30 оҕо этибит. Учууталларбыт Колесова Земфира Егоровна уонна Варламова Октябрина Петровна биһигини Франция курдук үчүгэй сири илдьэн көрдөрбүттэрэ. Франциияҕа Шарль де Голь аэропорка түспүппүт. Биһигини де Рош оскуола учуутала көрсүбүтэ. Де Рош оскуола Нормандия диэн провинцияҕа баар. Парижтан 3 чаас айаннаан тиийэбин.

Тиийбиппитин кэннэ дьиэлэринэн араартаабыттара. Сарсыҥҥытыгар тест оҥорторбуттара уонна ол тест түмүгүнэн кылаастарынан арахсыыбыппыт. Мин Катрин диэн сүрдээх үчүгэй француженкаҕа түбэспитим. Де Рош оскуолаҕа 58 дойдуттан кэлэн үөрэнэллэр.

Сотору-сотору мероприятиелар буоллаллар этэ. Ол курдук «Мисс и мистер Рош» конкурс, кылаастарынан спектакллар уо. д. а. ыытыллыбыттара. Сахалар кыра концерт туруорбуппут. Олус интэриэһиргээн көрбүттэрэ. Иккис нэдиэлэҕэ сорох омук оҕолоро барбыттара. Сахалар уонна омук студеннара эрэ хаалбыппыт. Барыбытын биир дьиэҕэ олордубуттара. Икки бөлөхтө араарбыттара. Учууталларбыт сүрдээх бэҺиэлэй дьон этилэр.: Флоран уонна Вижент. Үөрэнэн бүтэн баран иллэҥ кэммитигэр баскетбол, волейбол оонньуурбут эбэтэр бассейнҥа барарбыт.

Нэдиэлэҕэ 4 күн үөрэнэр этибит. Уоннааҕы күннэргэ экскурсиялар. Ол курдук Парижка Эйфелева башняҕа тахса сылдьыыбыппыт. Аан дойдуга биллэр Лувр музейга Джоконданы көрбүппүт.

Мин Франциияҕа баран 3 нэдиэлэ устатыгар үөрэнэн кэлбиппэр учууталбар Макарова Надежда Николаевнаҕа улахан махталбын тириэрдэбин.

Мотя ЕВСЕЕВА,
Хамаҕатта, Саха-французскай оскуола Х-с кыл.

ФРАНЦИЯҐА ҮӨРЭНИЭХПИН БАҐАРАБЫН

Мин аатым Флегонтова Саргы. Хамаҕатта саха-французскай оскуола төрдүс кылааһыгар үөрэнэбин.

Биһиги кылааспытыгар уон үһүөбүт. Онтон икки оҕо туйгуннук үөрэнэллэр. Кинилэр аттара: Москвитин Владилен уонна Винокуров Вася. Онтон тоҕус оҕо «4», «5» сыанаҕа үөрэнэллэр.

Биһиги маҥнайгы кылаастан омук тылын үөрэтэбит, ол француз тыла. Биһиги француз тылын олус сөбүлүүбүт. Ырыалары, хоһоонору үөрэтэбит, кыһалла сатыыбыт.

Француз тылын үчүгэйдик билэр оҕолор, Москвитин Владилен, Гоголев Айаал уонна мин, ааспыт сайын Франциияҕа сылдьыбыппыт. Онно биһиги Ля Турнель диэн чааһынай оскуолаҕа олорбуппут уонна үөрэммиппит. Олус үчүгэй оскуола эбит. Биһигини арыый да атыннык үөрэппиттэрэ. Улахан баҕайы тэтэрээт биэрбиттэрэ. Ол тэтэрээккэ олох да сыана туруорбаттар этэ. Өссө барытын дуоскаҕа суруйаллар. Сынньалаҥ кэмигэр араас кинигэлэртэн ылан аҕабыт, көрөбүт. Ону таһынан араас омук оҕолорун кытта оонньуубут. Ол курдук француз, итальянец, американец оҕолору кытта сасыһа, миэстэ былдьаһа оонньообуппут. Элбэхтик хаартыскаҕа түспүппүт, Париж устун күүлэйдээбиппит.

Мин билигин төрдүс кылааска үөрэнэбин. Оскуоланы бүтэрэрим билигин да ыраах. Оскуоланы бүтэрэр-бэр мин французтуу холкутук кэпсэтэр буолуохпун баҕарабын. Өссө биир саамай баҕа санаам Франциияҕа баран үөрэнии.

Саргы ФЛЕГОНТОВА,
Саха-французскай оскуола. 4-с кыл. үөрэнээччитэ.

Реклама ● Биллэриилэр ● Реклама

АТ СҮҮРҮҮТҮГЭР ЫҢЫРАБЫТ

Бэс ыйын 20 күнүгэр Нам селотун ипподромугар Нам улууһун хаһаайыстыбаларын аттарын сүүрүүтэ буолар.

1 группаҕа хаан ангардаах боруода аттар 1200, 1600, 2400, 3200, 4800 м. сүүрэллэр.

2 группаҕа боростуой аттар 1600, 2400, 3200, 4800 м. сүүрэллэр.

Улуус олохтоохторун уонна ыалдьыттары ат сүүрүүтүн кэлэн көрөргүтүгэр ыҥырабыт.

Улуус дьаһалтата, юбилейнай комиссия.

УЛУУСКА ҮӨРЭХТЭЭҺИН 125 СЫЛА

Норуот үөрэҕириитигэр музейнай хамсааһын

Телевидение программата

ВТОРНИК, 17

16.15 Волшебный мир, или Синема 16.40 «Гарри—снежный человек» 17.10 «...До шестнадцати и старше 17.35 Вокруг света. Сериал «Затерянные миры» 18.00 Новости (с сурдопереводом) 18.20 «Девушка по имени Судьба» 19.05 Погода 19.10 Час Пик 19.35 Угадай мелодию 20.00 Тема 20.45 Спокойной ночи, малыши 21.00 Время 21.45 Они помогали Штирлицу. Легенды разведки в фильме «Конец «Сатурна» 23.30 Любимые мелодии из финальной программы «Песня-96» 00.25 Пресс-экспресс.

2-я прогр. Канал «Россия» 17.30 Там-там новости 17.40 Лукоморье 18.05 Посмотри на себя **Якутск 18.15 Телефестиваль «Алгыс тебе, Россия» Таттинский улус Канал «Россия»** 19.00 «Санта-Барбара» 20.00 Вести Якутск **20.25 «Саха сирэ» ((Якутия) Инф. прогр. 20.45 Реклама 20.55 «Айан» Программа для автолюбителей Канал «Россия»** 21.05 Наш детектив «Петровка, 38» Худ. фильм 22.40 На ночь глядя 23.00 Вести 23.25 Момент истины 23.55 Звуковая дорожка 00.50 Товары—почтой.

СРЕДА, 18

1-я программа Канал ОРТ 06.00 Доброе утро 09.00 Новости 09.15 «Девушка по имени Судьба» 10.00 Тема 10.10 В мире животных (с сурдопереводом) 11.20 Домашняя библиотека 11.30 Угадай мелодию 12.00 Новости 12.15 «Два капитана» 2-я серия 13.30 Колесо истории 14.25 Футбольное обозрение 15.00 Новости 15.20 «Волшебные приключения Квазимодо» 15.45 Кактус и К 15.55 До-ми-соль 16.15 Зов джунглей 16.40 «Гарри—снежный человек» 17.10 «...До шестнадцати и старше» 17.35 Вокруг света Сериал «Затерянные миры» 18.00 Новости (с сурдопереводом) 18.20 «Девушка по имени Судьба» 19.05 Погода 19.10 Час Пик 19.35 Угадай мелодию 20.05 В поисках утраченного Лидия Смирнова 20.45 Спокойной ночи, малыши 21.00 Время 21.45 Они помогали Штирлицу Легенды разведки в фильме «Бой после победы» 1-я серия 23.20 Лауреат «ТЭФИ-97» Тайна затонувшей подлодки в фильме «Над могилой «Комсомольца» 23.50 Пресс-эксп. 00.00 Новости.

2-я прогр. Канал «Россия» 07.00 Вести 07.30 Православный календарь 07.35 С добрым утром 09.05 Графоман 09.20 «Клубничка» 09.50 Л-клуб 10.20 «К-2» представляет: «Абзац-50» Юбилейный выпуск 11.10 Новое «Пятое колесо» 11.40 «Дом на Трубной» Худ. фильм 12.45 Ретро-шлягер 13.00 Анонимные собеседники 13.30 Лев Дуров в программе «Окно» 14.00 Вести 14.15 Магазин недвижимости 14.20 Ноу-хау 14.35 Иванов, Петров, Сидоров и другие 15.15 «Ивушка зеленая» Песни Г. Пономаренко 16.10 Ваше право 16.25 «Клубничка» Телес. 17.00 Вести 17.15 Там-там новости 17.25 Парламентарий 17.55 Новое «Пятое колесо» 18.20 «Аленка» Худ. фильм 20.00 Вести **Якутск Инф. прогр. 20.45 Реклама 20.25 «Саха сирэ» (Якутия) 20.55 Точка зрения О проблемах жизнеобеспечения 21.15 Программа «Кэм» Канал «Россия»** 21.50 Кафе «Обломов» 22.35 «Пес и кот» Мультф. 23.00 Вести 23.20 На ночь глядя 23.35 Товары—почтой 23.55 Футбол Чемпионат России.

ЧЕТВЕРГ, 19

1-я программа Канал ОРТ 06.00 Доброе утро 09.00 Новости 09.15 «Девушка по имени Судьба» 10.00 «В поисках утраченного» Лидия Смирнова 10.40 Клуб путешественников (с сурдопереводом) 11.30 Домашняя библиотека 11.40 Смак 12.00 Новости 12.15 «Два капитана» 3-я серия 13.40 Очевидное- невероятное 14.15 «Театр+TV» Наталья Гундарева 15.00 Новости 15.20 «Волшебные приключения Квазимодо» 15.45 Праздник в непраздничный день 16.15 Лего-го 16.40 «Гарри—снежный человек» 17.10 «..До шестнадцати и старше» 17.35 Вокруг света (с сурдопереводом) 18.00 Новости 18.13 Пресс-экспресс 18.20 «Девушка по имени Судьба» 19.05 Погода 19.10 Час Пик 19.35 Джентельмен-шоу 20.05 Моя семья: друг семьи 20.45 Спокойной ночи, малыши» 21.00 Время 21.45 Они помогали Штирлицу Легенды разведки в фильме «Бой после победы» 2-я с. 23.10 Магия: мир сверхъестественного 23.40 Концерт военного ансамбля и группы «Любэ» 00.35 Новости 00.55 Пресс-экспресс.

2-я прогр. Канал «Россия» 078.00 Вести 07.30 Православный календарь 07.35 С добрым утром 09.05 Графоман 09.20 «Клубничка» 09.45 Россияне 10.00 Бесконечное путешествие 10.35 «Санта-Барбара» 11.25 Люди, деньги, жизнь 11.55 «Короли и капуста» Худ. фильм 1-я с. **Якутск 13.20 «Түөлбэ» Үөһээ-Бүлүү улууһа 13.50 Муз. антракт Канал «Россия»** 14.00 Вести 14.15 Магазин недвижимости 14.20 Ретро-шлягер 14.20 Иванов, Петров, Сидоров и другие 15.10 На пороге века 15.34 Л. Дуров и И. Алферова в комедии С. Злотникова «Все будет хорошо, как вы хотели» 16.15 «Красная книга» Экологическая экспедиция 16.30 «Клубничка» 17.00 Вести 17.15 Там-там новости 17.25 Лукоморье 17.50 Посмотри на себя 18.00 Темная для... 18.15 Россияне 18.30 Люди, деньги, жизнь 19.00 «Санта-Барбара» 20.00 Вести **Якутск 20.25 «Саха сирэ» (Якутия) Инф. прогр. 20.45 Я и все мы 21.15 За ними—будущее 21.35 Реклама Канал «Россия»** 21.50 Летний фестиваль «СЖ» 22.45 На ночь глядя 23.00 Вести 23.30 По вашим письмам 00.15 «Кто мы?» Историческая программа 00.55 Товары—почтой.

ПЯТНИЦА, 20

1-я программа Канал ОРТ 06.00 Доброе утро 09.00 Новости 09.15 «Девушка по имени Судьба» 10.00 Моя семья: друг семьи 10.35 Пока все дома 11.20 Домашняя библиотека 11.25 Играй, гармонь любимая 12.00 Новости 12.15 «Два капитана» 4-я серия 13.30 Джентельмен-шоу 14.15 «Театр+TV» Юрий Любимов 15.00 Новости 15.20 «Волшебные приключения Квазимодо» Закл. серия 15.45 Фильм-сказка «Стрелы Робин Гуда» 17.10 «До шестнадцати и старше» 17.35 Вокруг света Сериал «Затерянные миры» 18.00 Новости (с сурдопереводом) 18.20 «Девушка по имени Судьба» 19.10 Погода 19.15 Человек и закон 19.45 Поле чудес 20.45 Поле чудес 20.45 Спокойной ночи, малыши 21.00 Время 21.40 Программа передач 21.45 Коломбо в детективе «Последний салют командору» 23.30 Взгляд 00.15 Пресс-экспресс.

2-я прогр. Канал «Россия» 07.00 Вести 07.30 Православный календарь 07.35 С добрым утром 09.05 Графоман 09.20 «Клубничка» 09.50 Россияне 10.05 «Аншлаг» представляет 10.35 «Санта-Барбара» 11.25 Избранные 11.50 «Короли и капуста» Худ. фильм 2-я серия 13.05 «Пилигрим» Российское бюро путешествий 13.30 Ретро-шлягер 13.45 Минарет 14.00 Вести 14.15 Магазин недвижимости 14.20 Иванов, Петров, Сидоров и другие 15.30 Золотая карета России 16.00 По страницам «Шарман-шоу» 16.30 «Клубничка» 17.00 Вести 17.15 Ничего, кроме.. 17.30 Там-там новости 17.40 Лукоморье 18.00 Посмотри на себя 18.15 Россияне 18.30 Избранные 19.00 «Санта-Барбара» 20.00 Вести **Якутск 20.25 Программа передач 20.30 «Саха сирэ» (Якутия) Инф. программа 20.50 Реклама 21.00 Мультф. 21.15 Беседа с ректором Санкт-Петербургского гуманитарного университета профсоюзов, профессором А. С. Запесоцким 21.55 «ЭКС» Познавательная программа 22.55 «Геван» Андрей Громов анҥамта икэлин. Канал «Россия»** 22.45 На ночь глядя 23.00 Вести 23.25 «Тихий дом» Программа С. Шолохова 00.10 Ночной экспресс.

СУББОТА, 21

1-я программа Канал ОРТ 08.00 Вячеслав Тихонов в приключенческом фильме «Жажда» 09.20 «Чудесный колокольчик» Мультф. 09.40 Лотто-миллион 09.45 Домашняя библиотека 10.00 Новости 10.10 Слово пастыря Митрополит Кирилл 10.30 Утренняя почта 11.05 Каламбур 11.40 Смак 11.55 Возвращение Третьяковки История одного шедевра 12.20 Людмила Хитяева и Евгений Матвеев в фильме «Цыган» 14.00 Пресс-клуб «Есть ли заговор против России?» 15.00 Новости 15.20 Очевидное-невероятное 15.50 «Союзмультфильм» представляет: «Ну, погоди», «Попался, который кусался», «На лесной тропе», «Лягушка- путешественница» 16.45 Америка с М. Таратутой 17.15 Колесо истории 18.00 Новости (с сурдопереводом) 18.25 В мире животных 19.00 Погода 19.10 «Золотая серия» Олег Даль в фильме «Женя, Женечка и «Катюша» 20.45 «Спокойной ночи, малыши» 21.00 Время 21.45 Коварство и любовь в сериале «Когда мы встретимся вновь» 3-я с. 22.40 Что? Где? Когда? 23.50 «Коллекция первого канала» Фредерик Шопен и Жорж Санд Так начиналась легенда... в фильме «Экспромт» 01.40 Пресс-экспресс

2-я прогр. Канал «Россия» 08.00 Вести 08.30 Утренний экспресс 09.25 Товары—почтой 09.35 «Мемориал» Телеигра 10.00 Клуб «Андреналин» 10.15 Доброе утро, страна 11.00 «Вести» в одиннадцать 11.15 В мире животных 11.45 Хочу в артисты 12.50 «Кважды-ква», «Веселая карусель» Мультфильм 13.05 Песня России 14.00 Анонимные собеседники **Якутск Национальный праздник ысыах 14.30 «Ыһыах күнэ» 15.00 «Консультации для абитуриентов» Математика 15.30 Дальний Восток 16.00 «Сир симэҕэ—кэрэ эйгэтэ» Хореограф Зоя Ксенофонтова 16.35 «Лена-ТВ» Реклама и поздравления Канал «Россия»** 17.40 «Бо-гема» Памяти Александра Иванова 18.35 Старая квартира Год 1954 20.00 «Вести» про... 20.20 Сам себе режиссер 21.00 Истории любви «Анна и командор» Худ. ф. 22.35 Момент истины 23.35 Репортер 23.50 Волейбол Мировая лига Россия—Корея 00.50 Программа «А».

ВОСКРЕСЕНЬЕ, 22

1-я программа Канал ОРТ 08.00 Светлана Немоляева в остросюжетном фильме «Вторжение» 09.30 Мультф. Вячеслава Котеночкина «Межа» 09.55 Спортлото 10.00 Новости 10.15 Непутевые заметки 10.30 Пока все дома 11.10 Утренняя звезда 12.00 Служу России 12.30 Играй, гармонь любимая 13.00 Сельский час 13.25 «Подводная одиссея команды Кусто» «Золотая река» 14.20 Смехопанорама 15.00 Новости (с сурдопереводом) 15.15 Приглашение к музыке 15.45 Клуб путешественников 16.30 Мультфейерверк: «Приключения Вуди и его друзей», «Розовая пантера» 17.15 Концерт 17.45 Один на один 18.10 Счастливый случай 19.00 Погода 19.10 Элина Быстрицкая, Михаил Ульянов, Леонид Быков в фильме «Добровольцы» 20.50 Киноафиша 21.00 Время 21.55 Коварство и любовь в сериале «Когда мы встретимся вновь» 4-я серия 22.50 Жан-Поль Бельмондо и Жан Габен в фильме «Обезьяна зимой» 00.40 Новости.

2-я прогр. Канал «Россия» 08.00 Утренний экспресс 08.50 Программа передач 08.55 Торговый дом «Ле Монти» 09.10 «Солти» Телес. (США) 11-я серия 09.35 Адмиралы Российского флота «Русская Троя» М. Лазарев В. Корнилов, П. Нахимов 10.30 Присяга 11.00 «Вести» в одиннадцать **Якутск День памяти защитников Отечества 11.15 Д. Верди «Реквием» 11.40 «Круглый стол Академии духовности о развитии якутского кино 12.10 «Здоровье» Один день в Детской республиканской больнице 12.45 Консультации для абитуриентов Математика 13.15 «Рядом» 1. Мнение 2. Вспоминая Анастасию Лыткину Канал «Россия»** 13.45 Волейбол Мировая лига Россия—Корея 14.45 Волшебный мир Диснея «Чокнутый», «Аладдин» 15.40 Довгань-шоу 16.10 Миссия 16.40 «Весь мир» Программа Л. Млечина 17.20 «Виктория» Фестиваль солдатской песни 18.15 «Отряд» Худ. фильм. 20.00 Вести 20.25 «К-2» представляет 21.20 У Ксюши 21.55 Рек-тайм 22.10 «Котрыболов» Мультф. 22.20 Русское лото 23.00 Зеркало

Күндү дьүөгэбит
ГУЛЯЕВА
Марфа Даниловна
эмискэ ыалдьан өлбүтүнэн дьиэ кэргэнигэр, аймахтыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Э. П., А. А. Тихоновтар, М. Н. Матвеева, Т. А. Евстафьева, А. Г. Эверстова, М. И. Сивцева, Е. В. Сивцева.

Күндүтүк саныыр, ытыктыыр бастакы учууталбыт
ГУЛЯЕВА
Марфа Даниловна
ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытын кини дьиэ кэргэттэригэр, бары аймах-билэ чугас дьонноругар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
1957 с. бастакы үөрэнээччилэрэ.

Күндү аймахтарбытыгар Гуляев Иван Петровичка, оҕолоругар Володяҕа, Ленаҕа, Витяҕа, Дашаҕа, Ваняҕа уонна кинилэр дьиэ кэргэттэригэр тапталлаах ийэлэрэ, саҥаспыт
ГУЛЯЕВА
Марфа Даниловна
эмискэ ыалдьан өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Гуляевтар, Кулаковтар, Мусулманбековтар.

Намнааҕы сбербанк коллектива үлэ, тыыл ветерана, улуус бочуоттаах гражданина
СИДОРОВ
Иван Павлович
ыалдьан өлбүтүнэн, бокуонньук оҕолоругар, сиэннэригэр дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр.

Улуус дьаһалтатын ыччакка уонна спорка отдела, спорт ветерана, Саха сирин спордун маастара, Уус Алдан, Нам улуустарын, Республика чэпчэки атлетикаҕа күрэхтэһиилэрин кыайыылааҕа, призера, Бүлүү—Хохочой—Дьокуускай хайыһарынан, Нам—Уус Алдан—Мэҥэ Хаҥалас—Чурапчы Таатта пробеггар кыттыылаахтара РСФСР спордун уонна үлэ ветерана
ВАСИЛЬЕВ
Иннокентий Николаевич
ыарахан ыарыыттан өлбүтүгэр бокуонньук кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэннэригэр, аймахтарыгар, билэр дьонугар дириҥ кутурҕанын биллэрэр.

Улаханнык ытыктыыр дьүөгэбит, табаарыспыт, оҕолорбут, сиэннэрбит учууталлара
ГУЛЯЕВА
Марфа Даниловна
ыарахан ыарыыттан соҥумардык күн сириттэн барбытын кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэннэригэр кутурҕаммытын, хомолтобутун тиэрдэбит.
Модут нэһилиэгин ветераннарын сэбиэтэ.

Күндү оҕобутугар, убайбытыгар Коляҕа таптыыр кэргэнэ
МАША
эдэр сааһыгар соҥумардык өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаммытын биллэрэбит.
Ийэтэ, аҕата, бырааттара.

Бастакы учууталбыт
ГУЛЯЕВА
Марфа Даниловна
эмискэ ыалдьан өлбүтүнэн кини дьонноругар, оҕолоругар, сиэннэригэр дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
1975 с. выпускниктара.

Коллектив НФ ГП «Сахателеком» приносит свои соболезнования родным и близким по поводу скоропостижной смерти ветерана связи
СИВКОВА
Василия Федоровича

Аргыс НСҚ Намнааҕы филиала, филиал урукку страховой агена, тыыл, үлэ ветерана
СИДОРОВ
Иван Павлович
өлбүтүнэн кини кэргэттэригэр, чугас дьонноругар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Ветераннар улуустааҕы сэбиэттэрэ, Нам сэлиэньэтин олохтоохо, үлэ, спорт ветерана
ВАСИЛЬЕВ
Иннокентий Николаевич
өлбүтүнэн, бокуонньук дьиэ кэргэттэригэр, аймахтарыгар, чугас доҕоторугар дириҥ кутурҕанын тиэрдэр.

Күндү сиэммитигэр, убайбытыгар, бырааппытыгар Атласов Николай Руслановичка таптыыр кэргэнэ
АТЛАСОВА
Мария Романовна
соҥумардык күн сириттэн туораабытынан дириҥ кутурҕаммытын биллэрэбит.
Эбэтэ, убайдара, эдьиийдэрэ, аймахтара.

1 Хомустаах дьаһалтата Атласов Николай Руслановичка, аймахтарыгар тапталлаах кэргэнэ, кийиттэрэ
АТЛАСОВА
Мария Романовна
эдэр сааһыгар хомолтолоохтук өлөн туораабытыгар дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр.

Редактор В. Г. КАСЬЯНОВ.

ОТДЕЛЛАР информация, сурук; төрүт культура —21496, иллюстрация уонна реклама (секретариат) — 21640, Бухгалтерия — 21141.
«Нам» телерадиостудия — 21632.

Сурукка ааккытын-суолгутун, үлэҕитин, дьиэҕит аадырыһын чуолкай ыйыҥ.
Автор этэрэ мэлдьи хаһыат санаатыныын биир буолуохтаах диэн буолбат.

«Эҥсиэли»—Нам улууһун хаһыата; 678040, Саха Республиката, Нам с., Октябрьскай уул. 1.
Учредителлэр: Нам улууһун дьаһалтата, «Саха-полиграфиздат» национальнай компания.
С. Р. бэчээт уонна маассабай информация көҥүлүн көмүскүүр региональнай инспекциятынан регистрацияламмыт № Я 0085.

Нам улууһун типографията: 678040, Нам с., Ленскэй уул., 85.
Формата АЗ. Кээмэйэ 1,0 бэч. лист. Нэдиэлэҕэ үстэ тахсар. Индексэ 54889. Тираһа 2175.
Бэчээттэннэ 16.09.97 с. Сакааһын №-рэ 65.